

Ը Ն Տ Ա Ն Ի Ք

ՀԱՆԴԷՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՔԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

ԱՆՍԱՐԻ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1883

ԹԻԻ 4

ԲԱՐԻ ՄԱՅՐԵՐ

(Շրջան-իս-թիւն Գ. Թիւն)

ԴՐ.

ԳԹՈՒԹԻՒՆ

Կեանք սիրտը աւելի փափուկ, և սիրտը սիրտը ընթացիկ կտրուի որ ամեն բան բեմանալով ինքն ինքն կեդրոնական. իր գործարարը զգացմունքն իրեն հրեշտակ զինքը կը ներկայացնեն յաճախ, և անոր վրայ վեհ պարտաւորութիւններ կը դնեն. տեսանք զգացմունքն և զգացմունքն յարապոյց նորա առաքինութեանց, որք զմայրն կը բարձրացնեն մարդուն ընկերական վիճակին մէջ. այդ առաքինութեանց աւելի խելամուտ միանգամայն և հետամուտ՝ կ'զգայ մայր մը աւելի եռանդեղուն և յովամբ զգթութիւն, որ մահացուն զգացմանց վեհագոյնն է. այս է նաեւ ճշմարիտ մօր մը իսկական ձիրքը, գթութիւն. թշուառի մը արցունքը սրբելով և նորա հեծեծանքը

զաղբեցնելով՝ առաքինութեան յաղթանակ մը կը կանգնէ մայրն գործարարութ. իրեն նախախնամութիւն կը հսկէ նա հէք արարածոց, և անձանթ կերպով թաքուն ձեռամբ կը հեղու առատապարգեւ շնորհներ սգաւոր էակներու վրայ. արդեօք ո՞րչափ մութին մէջ կը սլանան հառաչանքներ, որոնց թերեւս դադրեցնող սոցելու սգինք՝ հրեշտակներ են. դուքէ այդ թշուառք պիտի անշնչանային յուսակորոյս, եթէ փրկարար որտեղ չօգնէին նոցա կացութեան. տխուր առանձնութիւն մ'է աշխարհ, և մարդուս կեանքն կարի տխուր պիտի ըլլայ, եթէ չընկերանան այնմ առաքինական բարեգործութիւնք. աւելի աղէկ կը լսէ իսկ Տէր հեղձամղձուկ սղբեր քան թէ առ ինքն ուղղուած օրհներգութեան նուագներ. և մարդ, որ կը հաւատնար միշտ ի վերելման, չիրաւ առաքինութեանց ստորիկ. նորա առաքինութեանց մեծագործութեանց յիշատակներ հսկայ կոթողներ կամ արձաններ են. այլ բարեգործութիւնք են նոցա ինքն.

խան. անդնդի մը եղերաց վրայ դեգերող մարդիկ աներեւոյթ ձեռամբ մը ազատել՝ դերմարդկային դործ մ'է, և երանութիւնը քողարկող ստուերները փառատել, մարդկութեան կոչումն է:

Գլխոյ առաջին հրաւիրակն նոյն իսկ մայրենի սէրն է, և այդ զգացումը կը բռնադատէ զնա յայդ առաքինութիւն. ցայսօր կը աեսնուին հայ մայրեր որք հեղիկ և քաղցրամիտն իրենց աղքատաց «ան առ և աղօթէ որդւոցս համար, ո՛վ թշուառ». ինչ զմայրելի արտասանութիւն. — այդ ողորմագործութեամբ կը մխիթարուի նորա սիրտը, և այլ եւս կը ժպտի իւր բազմադիմի մրտաճութեանց մէջ, զի լսեց աղքատին լռելեայն մազթանքները, և հաւատք մը ունեցաւ որդւոց բարեւալութեան վրայ, նոյա կատարելութեան վրայ. ո՛վ անուշակ մայրութիւն, քու մրցանակդ որդւոցդ բարւոք ապագայն պիտի ըլլայ, նոցա անմեղութիւնը պիտի պսակուի քու զգացմամբդ. երբ լսես նոյա զուարթ երգերը, մտածէ թէ անոնք քու երանութեանդ նախերգանքն են, ուրեմն խորհէ՛ միշտ գթութիւն, ինչպէս կը պատուիրէ Վ. Հիւկօ,

« Տուք զի և Տէր, պարգեւատուն ընտանեաց,

Տացէ ուսուերց ձեր ոյժ և շնորհ գտերաց »:

Մայրենի պարտուց անհրաժեշտ գործադրութեան մէջ է գթութիւնը, որ իբրեւ ճառագայթ կը շողայ կնոջ սրտին վրայ. առաքինին Զապել Ռուբինեան հարստութեան մէջ իւր բարեմասնութեամբ արդեամբ և ինչպէս անուամբ թագուհի եղաւ հայոց. նորա բարեգործութեան հրաշակերտն էր Սոյ մէջ կառուցած հիւանդանոցը, ուր գթութեան

կարօտ արաւածներ Զապելի առաքինութեան արգասիքն կը վայելէին, հոն գեղածաղիկ դշխոյն կը ծառայէր որպէս պարզ աղախին մը, հոն շէյր հնչուելու թշուառաց սղերուն տրձագանդն, որ աշխարհի մէջ ամենուրեք ահեղագոռ կորստայ իւրբ ամենեցուն. սիրտարփ թագուհին հոն կը գտնէր իւր զբօսանք և թշուառք իրենց սիրտանքն, զի զԵթոյ վսեմ զգացման մէջ կը կայանայ ամէն սուրբ զգացում. Որչափ շատ են թէ հին և թէ նոր ժամանակաց մէջ այս կարգի գթութեան գիւցազնուհիներ, որք ուրախութիւն եղած են աշխարհի, մանաւանդ թէ մխիթարութիւն թըշուառաց:

Ձեռք կրնար աւարտել ողջ յօդուածն առանց զմայրմամբ յիշելու Խառ գիւղի Որբանոցն, ուր հրեշտակերամ գտերք կը վայելեն հանգստութիւն Ս. Գալֆանեան մօրն շնորհիւ, նա որ իբրեւ մայր առաքինի օրինակ է զԹոյ և բարեպաշտութեան, որ կ'ուսուցանէ առաքինական սկզբունքներ գծախոտ որբուք, որք յետոյ պարզ և գոհ ընտանիքներ կը կազմեն: Գալֆանեան մայրապետն ազգին մէջ առաւելութիւն մը ունի, և յապագային ազգային տարեգրութեանց մէջ նորա առաքինութեանց արձագանդն պիտի հռչակուի, և ապագայ սերունդք յարգանք պիտի յիշեն Գալֆանեան Որբանոցն, և նորա պաշտպան բարերարք, որոնց մէջ առաջին տեղը կը բռնէ մեր վեհափառ կայսրը:

ՋԱՐՄԱՅՐ

(Շօքոմոսիէ)

Հ Ն Տ Ա Ն Ն Ի Ք Ն Ա Մ Ա Կ Ա Ն Ի

Բ

Սիրելիդ իմ Դարբիկ,

Նամակդ (*) թէ եւ երկար էր քիչ մը, բայց անձանձրոյթ ընթերցոյ զան ծայրէ

(*) Տես Հանդիսիս Ա. և Բ. թիւերը:

ի ծայր : Ձեր նորեկ ուսուցչուհւոյն մի դաստիարակութիւնն ինձ կը հաղորդես այնուհետ : Հնորհակալ եմ : Երանի՛ քեզ , որ դեռ դպրոցական անդորր ու սուրբ միջնորդարի մէջ կ'ապրիս և անդ կ'ուսնիս նորանոր բաներ :

Ինձ գալով՝ ես օրերս կ'անցնեմ մեր տան մէջ . տունն ալ արդէն ոչ նրուազ անդորր է և սուրբ : Կար ժամանակ մը , յորում ես եւս աշակերտ էի քեզ պէս , ունէի որսակից ընկերուհիներ և բարի բարի ուսուցչուհիներ , այնչափ աշխոյժ ա՛յնչափ ճարտարախօս որչափ կարէ լինել Ձեր նորեկ ուսուցչուհին : Ախիսն որ զրկուած եմ այժմ՝ նոցա քաղցր ընկերութենէն :

Քայց կը ժողովեմ նոր դպրոց մը կազմել մեր իսկ տան մէջ , և ստեղծել ինձ մի քաղցրագոյն ընկերութիւն : Աւարինն միտքինակ աշխատութիւն կը ձանձրացնէ դիս :

Չկարծես տակոյն , թէ մտադիր եմ մեծ ձեռնարկ մ'ընել . դպրոց բանալ , աշակերտ հաւաքել , ուսուցիչ վարձել . Ո՛հ , ինչ որ կը վախաւորիմ ընել , շատ հեշտ է և դիւքազնի . Փոքրիկ Մատենադարան մի յարգարել . այս է միակ վախաւքս :

Եւ արդարեւ՝ միթէ դպրոց չե՞ կարելի կոչել մի մատենադարան որ կը պարունակէ բազմազան ընտիր հատարներ : Հանճարեղ , ազնուատիրտ անձինք իւրեանց խորհրդածութիւններն ու զգայումները կուգան պարզել մեզ դոցա մէջ , իւրեանց հոգւոյն աշխատութեանցն զմեզ ևս կ'ընեն նորա հաղարդ . այդ դպրոցին մէջ՝ ճարտար ուսուցիչք՝ իւրեանց երկոյք միջոցաւ , կ'աւանդեն մեզ հմայից , իմաստալից դասեր , արդիւնք երկարատեւ վարձատրութեան :

Երբէք մարդ չլինիր հարցնել այս ուսուցչաց այն իմաստն , զոր կարող չեղաւ ի միտ առնուլ առաջին բացատրութեամբ կամ ընթերցմամբ . կը կրկնեն նորա յօժարաբար որչափ անգամ՝ որ մեք կամիմք , մինչեւ լուսաւորիմք բոլորին կամ համազօրինք հաստատապէս :

Ինչպէս հայելին տան ամենալիտանի մի կահն է համարուած , Մատենադարանն ալ նոյնպէս համարելու է անէն անբաժանելի մի տարր , իբր հայելի ընտանեաց կրթութեանն ու մշտաւոր զարգացմանը :

« Հնամենեաց այն մայրն , կ'ըսէր անցեալ օր հայրս , օր համեստ Մատենադարան ունի , և բարեյօժարութիւն՝ օգտիլ անկէ , չնմանիր երբէք այն մօր որ կապրի յարած ամրապէս ի նիւթն . նորա գաղափարաց հորիզոնն ընդարձակ է . սորա միտքն է սեղմ ու անձուկ . նա գծում , անտի խօսակցութիւններէ կը խորշի . զի աղիւս խօսակիցներ ունի , սա իւր պարագայ ժամերն կ'անցնէ շաղակրատութեամբ : »

Եւ տարբեր կրթութիւն չե՞ն ստանար միթէ այս երկու մարդ զաւակուներն ալ . մանկիկն՝ երբ կը տեսնէ թէ՛ մայրիկն կ'ընթեռնու , ինքն եւս կ'սկսի գուրգուրալ մատենիկին վերայ զոր ստեղծ նորա ձեռքը կը տեսնէ , և վաղիւ կը լինի , քստ կարգին՝ ընթերցասէր , շնորհալի և գործօն :

Մեր վարժարանին մէջ դիտած էի , Մաքրիկ , ես այս բանը . ընկերուհիներէս նորա՝ որք զաւակ էին դռնհիկ ծնողաց , դժուարաւ միշտ կ'ընտելանային գեղեցիկն , բարւոյն և ճշմարտին : Այն ատենէն համազօրեւ եմ թէ՛ դպրոցէն աւելի գերադաս՝ մի այլ կրթարան կամ մանկան համար . Տունն է այն . և որ

պէտքի տունն մատակարարէ կրթութիւն՝ ուրիշ ինչ ինչ պայմանաց հետ՝ կարեւոր է նաեւ գոյութիւնն ընտանեկան Մատենադարանի :

Մատենադարանն՝ իբր ընտանեկան կրթարան՝ անհրաժեշտ մի գոյքը լինելու է իւրաքանչիւր տան . եթէ նոյա՛ւ սկսի մանկութիւն նախնական ուսումնա՛յն մայրական ծնդաց վերայ , եթէ չափահասն նոյա՛ւ շարունակէ ընդլայնել չըջանալէն պիտութեան և ուսման զոր ստացաւ վարժարանին մէջ , յայնժամ կարծեմ , աւուրել արգիւնուէտ կը լինի կրթութիւնն :

Աչքն պարաշող աւարկաններ , բռնիքն դգուող գործիքներ՝ որչափ ալ թանգ լինին՝ կը պնեմք կը զետեղեմք մեր բնակութեանց մէջ . գեղեցիկ պատկեր մը կ'ըմայլեցնէ զմեզ ու կը հիացնէ , ներգաշնակ նուագ մը կը թրթռացնէ մեր սրտին թևերն ու կը յուզէ , Մատենադարանն միթէ նուա՞ղ կը հիացնէ , կը յուզէ ու կը կրթէ :

Ո՛հ , սրբիս հոգեւմայլ ժամ է այն՝ երբ հայր , մայր , եղբարք և քորք կը բուրբուրն ընտանեկան սեղանին շուրջը . կ'ընթեռնու մին , կ'ունկնդրեն միւսները . և մերթ ընդ մերթ , հայրն կամ մայրն կը բացատրէ , կը խորհրդածէ և համ կուտայ խորհրդածել փոքրիկ սնկնդրաց :

Այս երկնահեշտ ժամուց կ'սպասեմ , Մաքրիկ , անհամբեր կ'աճապարեմ կազմուած տեսնել Մատենադարանս և կը վաւթամ վայելել նորա քաղցրութիւնները :

Յաջորդ թղթովս կը գրեմ քեզ թէ որպիսի երկեր ընտրած եմ Մատենադարանի համար : Տեսնեմ կը հաւնի՞տ

ԱՐՄԵՆԻԿ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ԹՐԱԽՈՒՄԱ ԿԱՄ ՊԱՇԼԸՔ

(Շուր Գ Բէ-էն)

Թերեւս ընթերցողք մեր այս ընտանեկան համոզուելով հանդերձ , ցցունեն մեզ այնպիսի երկատարողներ ալ , որք թէեւ թանկ մը իսկ չունին և ոչ ալ հաստատուն մի վիճակ , կեղծն ամուսնանալ և կը պահանջեն Բրախմ :

Իրաւունք կուտամ զայդ ըսողներուն , սակայն կիսութամ աւելցունել թէ Բրախմ-ի անիծեալ ստորութեանէն քաջալերուելով չէ՞ որ այդ կարգի երկատարողք առանց իրենց վիճակը ինկատ առնելու՝ կեղծն կամուսնանան և այդ կերպով նախախնամութիւնը կը փորձեն , հոսկ յետոյ իրենց անխորհուրդ ամուսնութեան երեսէն թէ առողջութիւնդ և թէ անմեղութիւնդ կ'ործ տեսն , հետեաքար իրենց զաւրկներովն հանդերձ մէկ մէկ տնտանիքի բեռ կըլնան Ազգին և աշխարհի :

Եթէ օրիորդք պարզատէր լինելով շտիպորութեամբ տղրի ստիպին , եթէ նոքա փոխանակ պճնատէրն սկիծ եթեալ լինելու բուռն տենչանայ , փոփոքին բարի մոյրեր լինելու համար ունենալ բարի ամուսիններ , եթէ ամուսնութեան քաղցրութիւնը իրենց ընտանեկան յարկին ներքեւ միայն փնտռեն , եթէ չուղլութիւններէ խորջելով՝ աւելորդ ծախքեր ընելէ զգուշանան և բաւականատէրութեամբ իրենց ֆիզիքական կենաց անհրաժեշտ պիտոյքներովը գոհ ըլլալով իրենց զաւակաց սպասման պատրաստելու յօժարութիւնը ունենան , ապա կոյ՛ չկայ թէ խոհուն երկատարողք ի-

չենց ունեցած նիւթովան կարողութիւնը իրենց ամուսնութեան ամեն պարտաւորութեանց կտտարման բաւական համարելով պիտի փութան ամուսնանալ առանց սրեւէ պահանջման, և այն տառն շատ հաւանական է որ մեր սիրելի ընթերցողաց մեզ ցցուած կարգ մը անփորձ եւ իրաւասարդք, ա՛յլ եւս *Բեֆօմ* առնելէ անցյալ, փոխանակ անտույգ բազդի մը տղաւինելով ամուսնանալու և իրենց ու իրենց գուտիացը ներկան և տղազան բազդին շնորհացը յանձնելու, պիտի հրաժարին խրեանց այս անխորհուրդ մտադրութենէն և պիտի երթան նախապէս գործի մը տիրանալ, համազուելով վերջնապէս թէ ամուսնացող մը պէտք է հաւատարմութիւն վիճակ մը ունենայ:

Հեռանալ անօգուտ ծախքերէ, կնշանակէ հեռանալ ապագայ թշուառութենէ: Անվիճելի ճշմարտութիւն մ'է այսօր, որ մարդ իւր ամէն աշխատութեամբն հանգերձ հաղիւ կկարօզանայ իւր ընտանեաց անհրաժեշտ պէտքերն հոգալ: Եթէ այս դասն վիճակին մէջ ունեն ժամանակէ տւելի չզգուշանա՞նք չսպաւորութիւններէ և չշտապաւորեմք մեր ծախքերը, մեր ընտանեկան յարկերէն խաղաղութիւնը ու սրբութիւնը խոյս տալով՝ նոցա տեղ պիտի թաղաւորեն խռովութիւնն ու անբարոյականութիւնը, և այս կերպով թող թէ չորարեկ հացի մը կտրօտ պիտի լինիմք, այլ մեր զուակներն ալ մեր անխոհեմ ընթացքէն առանց գտտախարակութեան մնալով որ մը և թերեւս ի մօտոյ աղքատութեան բռնութենէն ընկճեալ, մեզ համար բարի յիշատակներ չբլլալէ զատ, մեր սերնդեան կործանումն ալ պիտի փութայնեն:

Այս կերպ անխոհեմ ընթացից անխառնափելի հետեւանքն եղող և մար-

դուտ սարսուռ պատճառող օրինակներ չեն պակիր, երբ հայեացք մը ձգենք եւրոպայի այլ և այլ մասանց վրայ, և տեսնենք թէ քանի մարդ տապանութիւններ, անձնատապանութիւններ, աւագակութիւններ կը գործուին: Ինչ մատաղ օրիորդներ, որք կրնային իրենց ազդին պարծանքներն ըլլալ, սոսկաւեցան իրենց պատիւն ու համբաւութիւնը ծախել անարգ գնով մը: Ո՞րքան կանայք իւրեանց օրդուոյ սնդեանը համար պարտաւորեցան . . . և ի Զինուորական անհամար տղայք տղանուեցան ծնողաց անբաւականութեան պատճառաւ:

Եթէ մեր չոպլ ծախքերը տակաւին զմեզ այս աստիճան չեն փռատած, գէթ կրնամք համարձակ խոտովանիլ թէ վրնասելու սկզբնաւորած են:

Գարծուր աչքդ Ղալաթիոյ և Պօլսոյ մաքրատանց վրայ և այլուր, պիտի տեսնես բիւրաւոր ասիարնակ աղգակիցներ, առողջ, կորովի բարեկազմ անձինք որք հեռի իրենց հայրենի երկրէն, հեռի իրենց ծնողաց, ամուսնոց և զուակոց զգուանքներէն, անտանոց պաշտօն կը վարեն ահագին հակերու և ձողերու ներքեւ ճնշուելով. մօտեցիր անոնց խնդրեմ, իմ սիրելի ընթերցող, հարցաքննէ ուրոյն ուրոյն նոցա պանդխտութեան պատճառ և ահա տմենուն պատտախանք սա պիտի լինի թէ, 40 էն մինչեւ 100 — 150 ոսկւոյ ունեցած պարտքերնին վճարելու համար ստիպուած են պանդխտութեան գիւմել և գտտախարակեալ չըլլալուն պատճառաւ չկրնալով ուրիշ գործ մը ճարել, յանձն առած են այս անարգ և անտանելի գործով զբաղիլ:

Ընթերցող, կը հուստատան ինձ երբ ըսեմ քեզ թէ այդ անձանց պարտուոյ երբէք հինգերորդ մասը հարաւանեաց տա-

թիւ պաշտօնի, իսլամի անապաշտի, քաղաքի քաղաքի ինտերնետ, քաղաքի երկրորդ, պէտքի պէտքի, և ինչ. և կերպարներու պատճառաւ գոյացած է, զորս կընեն անխորհրդաբար և որոց ծանրութենէն պաշտելու յուսով ալ աւելի ծանրութեան ~ քսել կուզեմ պանդխտութեան ~ տակ կէնան, ո՞վ գիտէ քանի՞ տարիներ հակերու և ձուգերու ներքեւ մաշելու և հուսկ յետոյ կորաքամակ լինելու համար:

Այսպիսեաց բացակայութեանատեն,
պարտապահանքը ցուպ ի ձեռին պայգ
և յերեկ իւրեանց տանը դուռը կեցած
ըլլալը յայտնելով՝ ալ ընթերցողաց կը
թողում իմաստասիրեւ սոցա ընտան-
եաց կեանք և վիճակ :

Գիտենա՛մ եւ Ասիոյ Ռարձր Հայոց քա-
ղաքաց յիսին մէջ մի բե՛, որ այրի կին
մը առնելու համար առանց դժկամակե-
լու համրեց 80 (*) ոսկի դուր, տեսոյ
ասիական ճանբորդութեանս մէջ դը-
րեթէ ամենուրեք ծանր դուրեմէ եւ ի-
ւանէր տրուիլը իրարմէ քիչ տարբերու-
թեամբ :

Գալով Կ. Պօլսոյ և եւրոպական Տաճկաստանի մի քանի քաղաքաց մէջ բնակող զղգայնոց ի մասին շոյալուծեան ինչ տարբերութիւն ունին ասիական ժողովուրդէն, եթէ նոքա պէտքէն կուտան սոքա ալ լէւեհո կառնեն, եթէ ասիացին կերու խումբու և զանազան նշուէրներու համար կծախսէ, պօլսեցին ալ զարդուց և զարդաւրանաց, թաարոններու, պարահանդէսներու և այլ զրօսանաց համար կվառնէ. երկոցունց կողման վնասը մի և նոյնն է, զի շոյալու.

(*) 50 - 80 ոսկի մեծ նշանակություն ունի
ի դատարան, զի այնքան զբաղմունքով մի ընտան-
նիք կտրուկ է ապրել :

Թե՛ն է՛ն կ՛ծնի աղքատութիւն և աղքատութե՛ն է՛ն ամենայն ինչ :

(Carpenter)

ԴԵՐԵՆԻԿ

U. R. S. I. I.

სტუდენტები

ԴԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ժԱՄԱՆԱԿԻՆ ԿԻՐԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ ԵՒ ԲԱՇԽՈՒՄԸ — ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ
ԻՌՐՈՒԹԻՒՆ. — ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆ. — ՅՐԱՆՔԻՐՆ.

Կը կրկնեմ թէ բարձրագոյն կրթու-
թիւն մը արդեւք չլինիր կանանց՝ իրենց
պարտուց կատարման, այլ աւելի դիւրին
և հրապուրիչ կ'ընծայէ զայնա: Կրթու-
թիւնն կը վարժեցնէ զկինն դիտելու,
խորհրդածելու, լուրջ կեանք մը վարե-
լու: Այն կնոջ գործոց կ'ընծայէ մի բա-
րոյական ուղղութիւն: Կինն, ամեն կա-
տարելութեամբ, պարտի օրինակ հոն-
դիսանալ իւր ընտանեաց անդամնե-
րուն. այսպէս նա իրաւունք կ'ունենայ
ուրիշները ուղղելու և կառավարելու:

Նա կարող է այսպէս աշխատութիւնն, որ կենաց անհրաժեշտ պայմանն է, աւելի արդիւնաւոր ընել օրուան ժամերը իմաստութեամբ, յատկացնելով որոշեալ պարտքերու, բայց այս կանոնաւորութիւնը տան տիկինն՝ ուրիշներու հրամայելէ առաջ՝ պարտի իւր վրայ ցոյցնել :

Տան տիկին մը կիրակի օրն որ կը-
բօնից յատկացեալ օր մ'է, լաւագոյն
կերպով դորձածած կը լինի եթէ այդ-
օրուան մի մասին մէջ կարգադրէ անց-
եալ շաբաթուան մէջ իւր անինամ թու-
ղուցած դորձերը և տկնարկ մը նետէ
իւր վարած կեանքին և կատարած դորձոյ
վերայ. այս յետադարձ տկնարկ մեծա-
պէս կ'օգնէ իւր բարոյական զարգաց-

ման : վասնզի նա ճանչելով իւր պակասութիւններն կ'զգուշանայ անոնցմէ :

Յենիամին Ֆրանքլին՝ վերջին դարու խնամատէրներէն մին իւր բարոյական զարգացման համար յարմար դատեց մի ծրագիր շինել հետեւեալ առաքինութեանց՝ զորս գործադրեց իւր բոլոր կենաց մէջ : Սուքա պէտք է որ ամեն տանտիրինոյ էական յատկութիւններն լինին և ոչ թէ միայն թղթի վերայ, այլ նաեւ սրտերու մէջ արձանագրուին :

1. - Ժառիկայութիւն . - Չափէն աւելի մի ուտեր և ոչ խմեր :

2. - Լուրսութիւն . - Միայն ուրիշին և քեզ պէտք եղածը խօսէ :

3. - Կարգապահութիւն . - Թող ամեն ինչ տանդ մէջ իւր տեղը ունենայ և ամեն գործ իւր ատենը :

4. - Որոշում . - Որոշէ ընել ինչ որ կը պարտիս և որոշածդ գործադրէ :

5. - Տնտեսագիտութիւն . - Մի՛ շռայլեր :

6. - Աշխատութիւն . - Երբէք ժամանակ մի կորսնցներ, միշտ օգտակար բաներու աշխատէ :

7. - Անկեղծութիւն . - Խօսէ ինչպէս որ կը մտածես :

8. - Արդարութիւն . - Ոչ ումեք վնասէ, թէ անիրաւութիւն ընելով և թէ անփոյթ ֆաւոր ընելու՝ ինչ որ քու պարտքդ էր :

9. - Չափաւորութիւն . - Խորշէ ծայրայեղութիւններէ :

10. - Մարբութիւն . - Մի ընդունիր անմաքրութիւն մը ոչ մարմնոյդ, ոչ զգեստոցդ վրայ և ոչ տանդ մէջ :

11. - Հանգստութիւն . - Մի խռովիր մեծ տի բաներէ և ոչ սովորական արկածներէ :

12. - Խոնարհութիւն . - Յիսուսի և Սոկրատայ նմանէ :

Այս տառերկու ամենալարեւոր առաքինութեանց գործադրութեան համար մի տետր շինեց երկոտասան երեսէ բաղկացեալ՝ ուր կը նշանակէր կարմիր կէտով մը իւր գործած պակասութիւններն, որպէս զի նորէն չգործէ զանոնք. նաեւ օրուան ժամերը կարգադրեց : Այսպէս ամեն ոք պարտի իւր կենաց յարմար ծրագիր մը շինել և զայն գործադրել :

Կարգապահութիւնը և կանոնաւորութիւնը՝ որ տան կառավարութեան էական տարրերն են, բարոյական մտածմանց վերայ կը յենուին :

Մարդ իւր կեանքը կանոնաւորելով կարող կը լինի կանոնաւորել նաեւ իւր նիւթական գործերը :

Ժամանակի լաւագոյն գործածութեամբ և աշխատութեան ճարտար բոշխմամբ մարդ կրնայ քիչ ժամանակի մէջ շատ բան ուսանիլ :

Ուրեմն Ագահ լինիմք միշտ ժամակէ՛ն որ այնքան շուտ կ'ընթանայ. չ'անցնեմք և ոչ մի օր առանց ստացած լինելու մի ծանօթութիւն կամ մի առաքինութիւն վասնզի ժամակը սառն է :

Տնական կենաց ուսումը և պարտքերը կարծուածէն շատ աւելի լուրջ աշխատութիւններ են. այս պարտուց կատարման համար հին ժամանակը հելլենացի օրիորդք երկու տեսակ դաստիարակութիւն կ'ընդունէին՝ նախ իրենց ծնողքը կ'տային շատ պարզ և համեստ դաստիարակութիւն մը, յետոյ՝ երկրորդ դաստիարակութիւն մը կ'ընդունէին՝ նախ իրենց ամուսիններէն : Բայց այսօր այս երկու դաստիարակութիւններն մարք և ուսուցիչք պիտի տան : Օրիորդ մը

ամուսնութեան ժամանակ բոլորովին պատրաստած պիտի լինի զինքն և ուրիշներն կառավարելու, ուստի պարտի կանուխէն վարժած լինել կարգապահութեան և գործունէութեան: Կինը իւր մտաւոր կարողութեան ապացոյցներն առել է. այսու միայն նա աստիճան մը կ'առնու ընտանեաց և մարդկային ընկերութեան մէջ: Խորհրդածելու, հաշուելու ժամերը յարմար կերպիւ գործածելու սովորութիւնը՝ իւր պարտուց կանոնաւորապէս կատարման միջոցն է. նա այսպէս խոյս կ'տայ ձանձրոյթէն՝ որ անգործութենէ յառաջ կ'գայ:

Աշխատութիւնն սեպտյրէն աւելի զեղեցիկ դոյն մը կ'տայ այտերու. գործունեաց կիներն աւելի երկար կը պահէ իւր երիտասարդութիւնն. իւր դէմքը մի զուարթութիւն ունի՝ որ տրտայայտութիւնն է հոգւոյ հանգարտութեան: Կինն իւր պարտուց կատարման համար անհրաժեշտ պէտք ունի մի ծըրագրի որ միայն թուղթի վրայ գոյութիւն ունեցող մի ծրագիր չպիտի լինի:

(ՇԵՐԱՆԿԻՒՄ)

Գ. Գ.

ՎԱՐԴ ԵՒ ԴԵՐԵԶՄԱՆ

Վարդն հարցուց մի օր գոռ գերեզմանին.
« Այո հօգիներն որք անգուշ կ'անկանին
Մշտաբաց մէկ տակ ինչ կ'ընես գոռ... »
Գերեզմանն հարցուց. « Գոռ ինչ կ'ընես, վարդ՝
Դու որ ջինջ սիրը ծաղիկն ես զուարթ՝
Բեղ կ'ունիք պարգեւող ցօղն առաւօտու... »

Վարդն քառ անոր... « Գերեզմանդ տնջուլ
Ես խաւարին մէջ խնկաւէտ անուշ
Մի մեղր և մի բոյր կը շինեմ ցօղէն... »
Գերեզմանն յարեց... « Եծագիկ լարդին,
Յի՞ր ազգաստանող մէն մի կ'դոս հօգին
Ես մի պերճ հրեշտակ կը շինեմ հրեղէն... »

(Վ. ՀԻՒՅՈ)

Ա. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Ա. Գ. Փ.

—

Կնոջ բնական կազմութիւնը միշտ և աստիճան մը կը բացատրէ իր բարոյական բնաւորութիւնը: Կին մը իր դոյն վաղից յատկութիւններով՝ կրնայ ճանչցուիլ, իսկ այդ մը իր մտաւորական կարողութիւններով: Ահա այս կազմութեան և իր վերջին ծայր դիւրագգածութեան մէջ պէտք է փնտռել կնոջ լաւ կամ յոռի յատկութեանց սկզբնաւորութիւնն, [վասն ցի ներքին կենաց, այսինքն ընտանեկան խնամոց և տան տնհուն քաղցրութեանց համար ստեղծուած է նա: Կիրքը մեծ տեղ մը կը բռնէ իր ամեն մէկ գործին մէջ, երբ խորհրդածութեան և բնականութեան հետք մը անգամ չ'անանուիր. ասկէ կարելի է հետեւցնել հազար ու մէկ տեսակ քմահաճոյքն, կիրքերն և գործերն, զորո ինքն անգամ չէ կարող բացատրել:

Կինն մտաւորական աշխատութեան այնչափ յարմարութիւն չ'ունի, բայց իր միտքն աւելի կայտառ և երեւակայութիւնն աւելի վառ բլլալուն սքանչելի կերպով և ընտիր ճաշակաւ կը գործէ, բայց այսու հանդերձ արուեստից և զիտութեանց զագաթին չէ կարողացած բարձրանալ: Պիտի ըսուի թէ բացառութիւններ կան, շատ լաւ Տիկին Տը Սթալ ամենաերեւելիներէն մին է... բայց բացառութիւնն կանոնով կը հաստատէ. ո՞ր կիներն կարողացած են Բաֆայէլի, Ռիպէնսի, Մօցարթի և Մայքլաիլի հաւասարիլ:

Կիներն ոչ Իլիադանն, ոչ Ենէաիկանն, ոչ Մարգարտեոցն, ոչ Երուսաղէմ

փրկեալն, ոչ Խաղամուն, ոչ Փեղբան, ոչ Բանթէսն, ոչ Մէտիսիսի Աստղիկն, ոչ Պէլլէտերի Ապողոնն, ոչ Տեւեմաքն, ոչ Խօսք ի վէպս Ազգացն գրած են, ոչ գրահային, ոչ հեռագիտալն, ոչ շողեշարժ ջրհանն և ոչ իսկ գուլպայ հիւսելու տրուեալն հնարած են . . . բայց աւելի վեհմ գործ մը կը տեսնեն նոքա. աշխարհիս ամենապատուական բանն անոնց ծնգաց վրայ կը մեծնայ, այսինքն մարդն և պարկեշտ կինն :»

Այս նշանաւոր խօսքն օր մը ժողէֆ Տը Մէսթը իր աղջկանը ըսած է : Իսկ Նարօլէօն Ա. սոյն խօսքին վերջին մասըն իբաց թողլով, կրկնած է զայն Տիկին տը Սթալի :

Այն օրէն հետէ՝ յորում արդարութեան և գթութեան զգացումներն կինն իր նախկին յոռի վիճակէն ազատելով, զայն իր այժմու բորձր դրից հասուցին, յայնժամ սկսաւ զգալի յառաջագիւթութիւններ բնել թէ գիտական թէ գրական և թէ զեղարուեստական առաջարկից մէջ :

«Կինն կրօնատէր է, կ'ըսէ իրաւամբ Տիկին տը Նէքէր Սօրիա, իր սիրտն աւելի հեշտեալ կը ըսէ Աստուծոյ ձայնն, յաճախ իր ուրն խարէութեամբ կը վարձատրուի, բայց նա փախտաւի վերաւորուելու կը հնազանդի իր ճակատագրին, որովհետեւ ամենայն ինչ կը յաւատարէ զինք լաւ տղազայի մը յաւատը և կարծելու թէ պիտի դայ ժամանակ մը յորում իր փափաքներն պիտի լցան և մատառնջութիւններն փարատին :

Երբ կը տեսնէ թէ մարդկային ընկերութիւնը իր ամուսնէն վար կը գասէ զինք, նորէն չվշտանար, որովհետեւ չառ լաւ գիտէ թէ երբ ամբողջ մարդկութիւնը ոչնչութեան մէջ խորատուղուի և զատաւորաց

զատաւորին առջեւ ելնելու ըլլայ, այն առն ամեն խտրութիւն պիտի վերջանայ իր և ուրիշներու մէջ» :

Հպատակին կարծես բնական է կընոյ. իր սիրելոյն վիճակն չ'կրնալով բարւոքել, ամեն ճիգ կ'ընէր անոր կեանքն գեղեցկացնելու համար, և ոչ մի զոհութիւնն կը խնայէ ներկայն փայլուն երեւցնելու և անցեւորն արտօր յիշատակն մոռցնելու համար : Վերջապէս իր պաշտօնն է մարդուն կեանքն գեղեցկացնել և նորա զգացումներն ազնուացնել :

Վայրիկ մի հետեւինք կ'ընոյ, իւր կենաց ամբողջ շրջանին մէջ :

Երբ իր հանճարոյ առաջին նշոյններն երեւիլ կ'սկսին, կը ժպտի իր մօր, կը շրջապատէ զան իր հմայիչ սիրասուն բազումներով և նմա կը վարի :

Երբ քիչ մը զարգանայ, իր սիրտն ընտանեաց ամեն անդամներուն կ'բաժնէ և տան սերախութիւնն ու զարդն կը հանգիւնայ դողցես :

Յետոյ կուտութիւնը կը համի, կ'ըսէ զգալ, մտածել, սիրել, և իր սրտին յորմար մէկը ընտրել :

Երբ կին լինի՝ իր ամուսնոյն յաճախ արտօր կեանքն կը գեղեցկացնէ, անոր հաճոյիցը կը մասնակցի և իր նեղութեանց ժամերուն մէջ կը միտիմօրէ զնա :

Երբ մայր լինի, այլ եւս միմիայն իր զաւկին համար կ'ապրի, ամեն նեղութիւն, ամեն չարչարանք կ'արհամարհէ, իր կ'աթոյնը կը սնուցանէ մանկիկը, նորա անմեղ խաղերն զինքն եւս կ'աւրախացընեն և իր աչքերն քաղցր արտասուօք կը լեցուին, երբ իր զաւկին քնանալն կը տեսնէ :

Բայց կարելի է առարկուի թէ այս տրախութիւններն ամեն մարդ տրուած չ'են, այնպիսինքն կան որք երկար տա-

րինքեր կ'ապրին առանց ամուսնանալ կա-
րենալու կամ մայր լինելու և որ քիչ
քիչ իրենց մագերուն աշուրիքն և դէմ-
քերնուն խորշամիլն կը տեսնեն: Ահ, ա-
ւելի հոս Աստուծոյ մատը կը տեսնուի-
երբ կին մը ոչ ամուսին մը և ոչ ալ զաւ-
լակներ ունի, ծեր հայր մը կամ հի-
ւանդ մայր մ'ունի, որոց ապրուստն կը
հայթայթէ իւր աշխատութեամբ. իր ազ-
քատներն ունի, զորս իր նուէրներովը
կ'անուցանէ, իր քաղցր խօսքերովն կը մը-
խիթարէ. և երջանիկ է նա, բիւրիցս
երջանիկ, որովհետեւ այն տունն կը զգայ
իր սրտին մէջ այն երկնային սէրն, ու-
րուն հետ և ոչ մի աշխարհային բան կա-
րելի է բաղդատել, և ահա այսպիսին
իր վիճակն ամենագեղեցիկ և ամենա-
հարուստն կ'նոյ մը հետ չ'ախտեր երբեք,
որովհետեւ այն տունն իր կենաց ամենա-
վսեմ նպատակին կը թեւակոխէ, որ է
սերտ միութիւն ընդ Աստուծոյ:

(Թարգմ. ի Ֆրանսէսէն)

Կ. Յ. ԳԱՐԱԿԻՆԼԵԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՐԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՇԱՐՃԱՆՑ — ՊԱՐ — ՕԳՈՒՏԸ ԵՒ ՎԵ-
ՆԱՐԸ — ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ — ՏՂԱՅՆ ԵՒ ԿԱ-
ԹՐ — ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐԱՎՈՐՈՑ — ՇԱՐԱՐԸ ԵՒ ԱԿ-
ՈՍՅՆԵՐԸ — ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՅ ՄԸ — ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ — ԽՈՐԵՈՒՄ — ԴԻՄԱՅ — ՋԱՆՈՒՔ ԱՆՆԵՏԱ-
ՅԵՆՈՒ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Ա.

Ահա՛ ձմեռը մօտեցաւ, պարելու
ժամանակը հասաւ, ծանուցում՝ օրիոր-
դաց: Կ'արժէ որ երկու խօսք բնենք
ըստ էութեան մէջ այդ կարելոր խնդրոյ վրայ՝
որ հիմակուրէն սկսած է այնչափ ուղեղ-
ներ զբաղեցնելու:

Հարկ է ատոր ալ, ինչպէս ամէն կա-
րելոր խնդրոյ մէջ, պատմութիւնը ընել

հոս երկարօրէն: Կարծեմ բաւական է,
եթէ շատանանք յիշեցնել որ, ի հը-
նումն, պարը միայն երիտասարդաց և
մանաւանդ պատերազմադաց վերապահ-
եալ մարմնամարզ մ'էր: Քաղաքակրթ-
ութեան յառաջադիմելովը կամ լաւ-
եւա ասել, բարուց ապականութեամբն է
որ պարը նորատի օրիորդաց թողուցաւ
և միւլեկան դակտոմանց արուեստ մը
դարձաւ:

Այսօրուան օրս, պարը՝ աշխարհա-
կան ակումբներու պատրուակ մ'է. չկայ
անոր մէջ յատկութիւն մը և հնորէք մը:
Ոչ միայն համեստութիւնը բացակայ է
արդի պարերուն մէջ, այլ և յոյժ ա-
ռողջամիտս. Այլ սակայն պարի ճաշակը
բնական է մարդուս. բնական է խաղա-
լու, ցատկելու, կարտելու զգացումն
ները՝ որք երիտասարդութեան, ուրա-
խութեան և առողջութեան արգիւնք եւ:
Բնական է նաեւ այն մըլամը՝ զոր երա-
ժըշտութիւնը կուտայ մարդուս պարե-
լու համար: Հետեւաբար պարը այնչափ
օգտակար պէտք է լինի որչափ հաճա-
յակն:

Առողջաբանական տեսակէտով պա-
րը՝ մարմնոյ հաւասարակշուութիւն տալու
և զայն կակուղ, թեթեւ և արագաշարժ
բնելու օգուտները ունի: Հետեւապէս,
առողջութիւնը օգուտ կը քաղէ պարելէ,
և շատ հիւանդութիւններ կ'աղէկցնէ:

Քաւք նաւապետը աշխարհին բոլոր-
տիքը բրած երկարժամանակեայ ճա-
նադարհարդութեանց մէջ ամէն հանդարտ
ժամանակէ օգուտ կ'քաղէր պարել տա-
լով իւր նաւաստիքը՝ որոնց ողջ առողջ
մնալը՝ այդ առողջապահ կրթութեան կը
վերագրէ: Եւ յերաւի պարը կը հանդ-
չեցնէ զմարդ օրուան յոգնութիւններէն
և կը պատրաստէ զնա հաճելի քնոյ մը:

☆ ☆ ☆

Եւ սակայն, պարահանդէսները միշտ
 ֆրասակար են տալով թեան փոփոխ-
 մամբ, և ըստնոյ սաստկութեամբ՝ որ
 յայժ ֆրասակար է թուքերուն :

Գալով պարող տիկնոջ կամ օրիորդին, նա միշտ պրկուած է նեղ ^{սեռական} մէջ՝ որ կը ճնշէ իւր կուրծքը և կը հրէ անոր մէջ գտնուող գործարանները իրենց տաճաններէն դուրս։ Ոտքի ամոսները չափ նեղ ըլլալով, կը ստիպուի վառտակարեկ հաւասարակշիռ մը պահելու միշտ։

Մերկացած ռուսերը ենթակայ են շատ մը օգի հոսանքներու : Պարէ մը մինչեւ միւս պար մը, բաւական ժամանակ չգտներ որ առջի յոգնութեան տեղ հանգստանայ : Եւ այսպէսով բոլորովին վնասակար կը լինի այդ առողջապահ մարմնամարդը :

Արդի պարերէն , Վաւ և Կաւօ պէտք է տմենեւին ի բաց թողուն իբրեւ վըն տաակար առողջութեան . այնու զի՝ շատ շուտ են անոնց չափերը և ոտքի բաբախում և արատաւորը ջերմութիւն կը բերեն : Դեղ երային սաստիկ կճկումներ պէտք են այդ տեսակ պարերու համար, հետեւաբար օյժի կորուստ մը քրտինքով , շիշառութեամբ , ջերմութեամբ և յղային հեղուկի մեծածախ սպառմամբ :

Պարը, եթէ կուզենք որ առողջապահիկ լինի, չափաւոր կերպով պէտք է կատարուի, և բաւական երկար հանդիսաի ժամանակներով ընդհատուի :

Մարգկային կազմութեան մէջ, երկարատեւ յոգնութեան մը արդեցում թիւնն է ջերմութեան մեծ սպառում մը՝ զոր տուժելը համարուանալի պէտք ունինք :

Պարի չափադանդու թիւններէն յա.

ուշ եկող հիւանդութեանց ճիշդ թււոյն վրայ ոչ ոք գաղափար ունի . բայց նորերս հրատարակուած գիտողութենէ մը հասկցուեցաւ որ, 22էն մինչեւ 24 տա-րիք ունեցող նորաստի օրիորդներ՝ որք սքանչելի առողջութիւն մ'ունէին, չափէ մ'ետքը՝ 132 երակի բաբախում (սապէ) ունէին փոխանակ սովորական 80 ի , և մարմնոյ տաքութիւնն ալ 34 էն մինչեւ 39 աստիճան ելած էր : Պարուած տեղը մեծ սրահ մ'էր՝ որուն տաքութիւնը 15 աստիճան էր , և պարն ալ միակ ջու-մ'էր :

Մասածեցէք, սիրելի օրիորդներ, թէ ինչ կ'ըլլայ ձեր առողջութիւնը, երբ ողջ գիշերներ միշտ ջերմագոյն և միշտ ապականեալ և փոշեմած օդ պարուհակող տեղեր կը պարէք անդուռ և անդադար :

Եթէ գիտնայի որ խօսքս պիտի բռնուի, կ'առաջարկէի որ Վաշ և Կաթբը իսպառ թողուն, և անոնց տեղ պարտին միայն ուրիշները՝ որոնք առողջաբանական չափեր ունին ոտքի համար:

Ինչ որ է, մինչեւ ցնոր անօրինու-
թիւնն—եթէ պիտի ըլլայ — կը խրատեմ
պարամոյ օրիորդաց :

4. Երբէք, պարէ մ'եաք՝ Հչորցու-
նել քրտինքը, որովհետեւ ներքին ջեր-
մութեան աւելորդը քրտինքով կ'ար-
տաքսուի, դայն մէկէն դադրեցնելը
ծանր հիւանդութեանց դուռ կ'բանայ:

2. Չգործածել բնաւ սառուցեալ ըմպելիքներ, և նախադասել անոնց չայը և խաֆուէն :

3. Առնուազն պարը կերակուրէն
երկու ժամ ետքը պէտք է սկսուի :

4. Գտնել 4-5 ժամ դանեւ բոլոր գիշերուան մէջ, որ վաստակեալ անդամք հանգիստ վայելեն:

5. Շատ մատաղ մանուկներ պէտք չէ պարահանդէս տանիլ:

6. Կուրծքի հիւանդութիւն կամ բարբախում ունեցող անձինք զգուշանան պարելէ:

Ի վերջ բանիս՝ որ բաւական երկարեցաւ, կ'ընդունիմ որ բաց օդին, չափաւորապէս, պարելը իբրեւ կազդուրիչ է աւշային խառնուածոց և ջղային հիւանդութեանց համար:

Նոյնպէս միայնակեաց և թաքախտի ընդունակ անձինք օգուտ կը տեսնեն պարելէ, երբ հետեւին առողջաբանական պայմանաց:

Բ.

Եւկու խօսք աղայոց առողջաբանութեան վրայ: Տղայք աւելի կը մեռնին, քան թաւահամարոց, քան մեծ մարդիկ: Ի՞նչ է տար պատճառը: Առաջին և ամենամեծ պատճառն է կաթի պակասութիւնը: Կաթը՝ որ ազուն առաջին և միակ կերակուրն է, կ'պակտի շատ անգամ անոր: Քաղաքներու տիկիները ծիծեր ունին ոչ թէ անուշանելու համար իրենց խեղճ փոքրիկ դաւակները, այլ միմիայն գեղեցիկութեան համար: Ի՞նչ զգուշի մեղութիւն, որ բաւ կըրտած է տարածուիլ մեր մէջ: Ամէն մարդ հիմա ոտոված է արուեստական կաթնատուութիւնը, կաթը պատրաստ է և օթնաօթնաւոր քով, ինչպէս Պէրլը դեղագործին քով: Գալով պատրաստ ուտեստներու աղայոց համար, սրպէս Բեքտ, Ֆրէշ Լաֆէ և ին ասոնք գրեթէ ընդհանրապէս են: Բայց հարցնող վնասը ուղ կայ որ առած կաթը մաքուր է, Պէրլը ի՞նչ փնտռներ ունի, կամ տու փերով առած ալիւրները ո՞վ կը շինէ, ինչ է, եւր կերցնելու է ելն:—Ո՛հ ոք:

Միայն սա կայ որ, օրուան մէկը,

մայր մը, տղէտ և նախապաշարեալ մայր մը, գիրկը առած խեղճ փոքրիկ մանուկ մը, զոր առաջին նայուածքով փոքրիկ ծերունի մը պիտի կարծէիր, կուգայ բժշկին թէ աղան չգիտէ ինչ պատճառէն, կամ թերեւ վախով, վարհարութիւն մ'ունի 4 ամիսէ ի վեր. և թէ ամէն միջոց անկարող եղան դադարեցնելու այդ լուծումը: Այս պատմութեան միջոցին շատ անգամ կը տեսնէր որ արդուն ձեռքը փնտռակար ուտեստ մը կայ, չաքարեղէն մը, «Ի՞նչ ելն»: Տղէտ մայրը ամենեւին կարեւորութիւն չտար այդ պարագային, և երբ հարցնես թէ. արդեօք փնտռակար բան մը կերած է, ամենեւին ո՛չ կը պատասխանէ:

Ո՞վ թանձր և շոշափելի տղիտու թեան

Գ.

Ո՞վ կուտէ չաքար շատ 'ի մանկութեան՝ Աղան կ'աւելի անոր ծերութեան:

Ելլաք Ալման առած մը, շատ ճիշդ է: Երբ աղայ էինք, մեր ծնողքը տեսնելով որ չաքարեղէն կուտէինք, կ'ըսէին. շատ փոքր, ակառք կը Բեքտ: Այս տունն չէինք գիտեր որ ինչու այդ պատճառով չաքարը այդչափ փնտռակար ազդեցութիւն մ'ունէր մեր աղաներուն վրայ: Բայց չէինք ալ ուզիր համկնալ, և եթէ հարցնէինք, մեր պզտիկ գիւղին մէջ բժշկէն դատ ո՞վ բացատրութիւն պիտի տար: Իրան բսելով բժշկէն ալ քիչ մը կը վախցուի աղայութեան ժամանակ: Ինչ որ ալ քսուի, մենք նորէն մեր չաքարեղէնները կուտէինք: Արդեօք ատոր համար մեր աղաներէն մէկ քանի հաար վտած է: Այո՛ չենք ըսեր, բայց հաւանական է:

Բայց չըսինք դեռ թէ է՞ր չաքարը

ակապն կը փառեցնէ : Բացատրութիւնը շատ դժուրին է :

Բոլոր շաքարիզէն նիւթեր երբ քանի մը վայրկեան բերնին մէջ մնան կը թթուին և ապա Լ-Գլայկ (կաթնային թթու) կը կազմեն : Այդ թթուները ակապին փայլուն մասը (էմպ) կը խանգարեն և հետեւաբար, ակապն զրկուելով իւր պահպանիչ խաւէն, կը սկսի փտիլ :

Մի թողութիւն ուրեմն որ ձեր աղայք շատ շաքար ուտեն, և դուք իսկ, երբ շաքարիզէն մը ուտէք, մի՛ մոռնաք անմիջապէս բերանիդ յօգուելու, որպէս զի շաքարի մասնիկ մը ակապներուն մէջ մնալով աստի ընթացիկ չկազմէ և չլինի պատճառ տիրայն փառեցնելու :

☆☆

Կը փախնա՞ք խորշմներէ, սիրելի ընթերցողուհիք : Անտարակցա՛ւ Լաւուրեմն : Պ. Մարք, խմբագիր Արմենիէն Լաւուրեմն լրագրին, ձեզ պիտի սորվեցնէ սքանչելի խմբի մը բաղադրութիւնը, անհետացնելու համար զանոնք :

« Երեք հաւելթի ճերմակը ԱՅկրամ (հինգ տիրէմ) ձէթով և դղալ մը Բ-Ֆ-Լ-Ն ջուրով աղէկ մը ծեծեցէք. աղէկ մը խառնուելէն վերջը, 10 կրամ (երեք տիրէմի չափ) բարակ փաշի եղած պողպէղ (չափ) աւելցուցէք, յետոյ տարածեցէք շղարչէ դիմակի (Բ-Լ-Ն-Ֆ-Լ-Ն) մը վրայ որ տաք ջուր պարունակող վառարանի պէս աւնթի մը վրայ դրուած պիտի ըլլայ : Ձրգեցէք զանգուածը որ թանձրանայ և պսակելու ժամանակը դրէք ձեր երեսը այդ դիմակը : Փանի մ'օրէն, խորշմները պիտի անհետանան : »

Եւ պէտքէր տիկնայք, երախտադէտ և շնորհակալ պիտի մնան անշուշտ իրենց գիտուն խրատատուին . . . :

Ռ. ՌՕՊԵՏՍՕՆ

ԿԱՐԴԱՆ

Բ.

Կարդա՛, Հայ աղջիկ, որչափ և շատի նստի քեզ այդ դու հայր կամ մայր կամ պաշտպան մ'ունիս, որք՝ գիրքերն որչափ ալ սուղ ըլլան, պիտի դնեն քեզ գիրքեր : Ուսումնասէր ծընողն՝ ուսումնական ծնողի մը չափ արժէք ունի, բաւ թէ այդպիսի ծնողի մը կը վերաբերիս. իսկ ուսումնական ծընողն, ահ, այդ դու իմեզ հալուադիւս է. բայց ազատ ուրիշ ամեն սըրբազան նկատումներէ միայն ուսեալ աղջիկ մ'ունեցած ըլլալու փառասիրութեամբ բորբոքեալ հայր մ'ունենալն ալ բան մ'է, բաւական է որ դուն կարդաս և սունիս, որով ծնողիդ փառաքներն լիցնելով հանգերձ՝ պիտի լինի ինչ որ կ'ըզձանստ լինիլ. սակայն կ'ըզձանստ լինիլ մանիչակ քան վարդ, այնպէս չէ, ո՛ր Հայ աղջիկ, ու մանիչակի պէս ցածուն, և քաղցրաբոյր՝ մանուշակի պէս. և այս կը լինի, մտաց զարգացումն ըստանալու համար կարդալով, ո՛չ թէ կարդալով՝ կարդացող ըսուելու համար : Բնականաբար՝ միայն կարդացող ըսուելու համար կարդացողը հպարտ կը լինի, այսինքն՝ չլինիր մանիչակ, և կը փառքի միայն տեսնուիլ, և տեսնուելու համար ճիգեր կը թափէ, և ճիգերով միայն երեւոյզը գիտնա՞նք քան ասուհի նստիլուն կրնայ ունենալ երեւոյթի սահմանին մէջ. յարգի բայ մ'է այն՝ որ չգտնելով բաւական ճարակ, կը չիջանի. իսկ եթէ այդպիսին չլինի օժտեալ փիլիքական առաւելութեամբ՝ անոր բոցն ինչ է այն մարդկութեան՝ առջեւ, որ կու-

րաբար՝ առաքինութենէ աւելի՝ գեղեցկութիւնը կը սիրէ, ու կը սիրէ զայն պաշտելով չափ։ Աւանդ, ագեղ առաքինին մարդկութեան անպարտական զմհըն է, բայց ճշմարիտ արժանիքն ալ, որչափ և թագուն՝ կը յայտնուի մանիշակի պէս։ Կարգաւ ուրեմն, Հայ աղջիկ ցածունութեամբ մանիշակ լինելու համար, սիրով՝ հրեշտակ, առաքինութեամբ՝ առտուած կարգաւ ինչ որ բղքեղ կրնայ պատրաստել ժրաջան և անաշէն կին, բարի և նախանձելի մայր։ Կարգաւ Մայր, առաջին դասարանի մանկան, մտիկ ըրէ Էմէ մարթէնի, ինչ կը խօսի քեզ Մայր դասարանի մանկան (✱), կարգաւ Յէնէլանի Աղջկան դասարանի մանկան, Մեծ Հայուն Մանկապարտանի մանկան կարգաւ, հուսկ կարգաւ Ընտանիք։ Ուր էր թէ կարենայիր կարգաւ և Հէրպէր Սրէնսքրի Դասարանի մանկան, որ տակաւին օտարաբար առ կը ներկայանայ մեղ։ Ասո՛նք կարգաւ, այո՛, սովալլուէն ինչպէս հացը, այնպէս լափէ դուն զասոնք։

Բայց զբօսեցուցին հրապոյսն օգտակարին հրապոյսէն աւելի գիւթիչ է, այնպէս չէ, վէպերն աւելի հաճոյական են, այնպէս չէ։ վէպեր, ոյց համար յաճախ գիշերներու մեծ մասն կը զոհենք։ Ապաքէն կան վէպեր, որք նուիրագործեող են իրենց այն առաւելութեամբ, որ կը արձարայնեն զայնս վիպէ վեր։ Բայց մեծաւ մասամբ ինչ է վիպի մը օգուտն։ Լըրջամիտ Անգլիացի մը այսպէս կ'իմաստասիրէ զվիպասէրն. «Վէպերէն օգտիլ մտադրող ընթերցասէրն կը նմանի այն հաւուց որք երկու հատիկ գարուց հա-

մար ամբողջ աղբանոցն կը յուղեն. չար ժեր անշուշտ։» Բայց վէպերն զբօսեցուցիչ են, այնպէս չէ. ինչ կորուստ, օգտակարն զբօսեցուցին զոհել... Ես, իրեւ քու եղբայրը, պիտի խնդրեմ՝ քենէ որ վիպի մ'առջեւ դա՛ն Անգլիացւոյն չափ արհամարհոտ հպարտութիւն մ'ունենաս, թէ իսկ քու մայրն զրաժքլայ այն և ստիպած զքեզ կարգաւ։

Կարգաւ... Բայց ինչ որ օգտակարն է՝ զայն կարգաւ. օգուտն հաճոյքէն վեր կը բնակի։

ԱՐԳՈՄ

ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Ա՛խ, ինչ ապշութիւն է մնալ հոս այս մարդագետնին մէջ» հառաչեց Դեղնածաղիկը՝ յունիսի լուսապայծառ առաւօտ մը։ «Մնալ միշտ միեւնոյն տեղը, միեւնոյն մարդոց հետ. այսպիսի կեանք մը արժանի չէ կեանք կոչուելու։»

«Ի՞նչ ունիտ», հարցուց իւր քովէն անուշիկ մեղմ ձայն մը։ Եւ բարկափրոտ Դեղնածաղիկն իւր գեղափայլ գլուխը դարձուց տեսներու համար թէ ո՞վ էր խօսողն։ Անմոռուկն էր որ կրնայ կէր առուակին քովն, Դեղնածաղիկը չէր ուզեր տեսնել զայն։

«Կուղեմ դուրս ելնել, աշխարհ պտտիլ» պատասխանեց Դեղնածաղիկն «Բայց ես արդէն այս ամենը բոսած եմ՝ քեզ յառաջագոյն և դու ըսած ես նոյնպէս թէ շատ դժիւ ես եղած տեղը մը նալով»։

«Աշխարհս շատ ընդարձակ է, և ես կը հաւատամ թէ մէկուն փոյթը չէ վայրի ծաղիկանց համար» կրկնեց Անմոռուկը ինքնապաշտպանութեան ոգով։

(✱) Սոյն դործն քիչ ժամանակէն հայկական թարգմանութեամբ իւրոյս պիտի ընծայուի թեոք առ տեղը՝ ձեռնամբ Հանգիսիս խմբագրին։

«լուսադոյն է մեր եղած տեղը մնալ ու մեր դորժին պարապիլ» :

«Իրաւ, շատ լաւ է» քսաւ Դեղ-նածաղիկն ծաղրաբար խնդալով, զի խիստ ժանտաբարոյ էր. «շատ գեղեցիկ է հոս վարը գործելու դադափարը, կը փափաքիմ գիտնալ թէ ինչ խելքի կը ծառայէ հոս մնալ» :

«Բայց պէտք է որ մենք հոս լինինք քանի մը պատճառներու համար» . առարկեց Անմուռուկը իւր կապոյտ թերթերը բանալով . «վասն զի ի՞նչպէս պիտի թողում իմ առուակս՝ որ ինձ միշտ բաժնի կըսէ և բաժնի Գնէր, երբ ընդ փոյթ կը միանայ գետոյն ընթացքին հետ. ի՞նչպէս պիտի թողում թուշուններս. ցորենին ամբողջ կուգան քովս և հետո կը խօսակցին, և մանաւանդ ի՞նչպէս պիտի թողում իմ տունս, ծննդավայրս» :

«Ահ, շատ լաւ, այդ է եղեր պատճառն՝ որոյ համար այնքան երջանիկ ես դու» . ընդմիջեց Դեղնածաղիկը . «իմ եղբայրներս ու քոյրերս երբեք զիս արժանաւայել կերպիւ չգնահատեցին սաւկոյն, ահա այս պատճառաւ կուգեմ դուրս ելնել, աշխարհի մէջ, որպէս զի տեսնեմ թէ ինչ գովեստներ պիտի լըսուին ինձ նկատմամբ օտարականներէն» :

Այս պահուն նոցա խօսակցութիւնն ընդմիջուեցաւ, վասն զի թռչնիկ մը եկաւ ցուցնելու Անմուռուկին թէ ինչպէս աղւոր կը մեծնային իւր ձագուկներն և Դեղնածաղիկն յաղուեցաւ դժգոհութեան կրիւք :

Փոքրիկ օրիորդի մը երգին ձայնն կուգար մարդագետին մէջէն : Մատաղ օրիորդն կը բնակէր պարսպին միւս կողմը դասուող բաղեղնապատ մեծ տան մէջ : Մին էր օրիորդիկն այն երջանիկ էակներէն որ կրնային ուզած տեղերնին երթալ :

Եկաւ նա ընդոստ դալարեաց վրայէն, և թռչնիկն թռաւ, փախաւ յանկարծ ահու դողով իւր մատաղերամ ձագուկ հետ, ու օրիորդիկն կանգ առաւ առուակին քովը :

«Ո՛հ ինչ շքեղ դեղնածաղիկ» . դռնէն նա «ինչպէս գեղեցիկ պիտի վայլի պարտիզիս մէջ» :

Դեղնածաղիկը խոնարհեցաւ շնորհալի կերպով, և յետոյ խիստ բարձր, վեր բռնեց իւր գլուխն : Իւր բաղձանքներէն մին լցուած էր վերջապէս, վասն զի իւր բոլոր ծանօթները իւր վրայ պիտի զարմանային :

«Աղէկ միաքս ինկաւ, այո՛, պիտի տանիմ զայն» . և փոքրիկ Գոհարն (այս էր փոքրիկ օրիորդին անունը), առանց աւելի աղմուկ հանելու, խնամով հողէն հանեց Դեղնածաղիկը ձեռքը ունեցած փոքրիկ գործիքովը :

Թէեւ քիչ մը փնտեց իրեն, իւր արմատը սիրակցորդ մայր — հողէն բոծնուած առնն, բայց ծաղիկն մխիթարուեցաւ ինքնին՝ խորհելով իւր ապագային վրայ, «Հպարտութիւնը չլիսագընիւ» : Եւ սրբան հպարտ էր նա՛ երբ Գոհար վաղեց նորէն մարդագետնին մէջէն և դռնէն անցնելով տարաւ զինքն այն բարձր պատէն ներս՝ որ մարդագետինը կը զատէր պարսիղէն : Նա յաճախ երեւակայած էր թէ ինչի կը նմանէր պարտէզը, և զայն դսնէ իւր կարծածին համեմատ սիրուն կը դռնէր : Ծաղիկներն կը բացուէին ամենուրեք, անուշիկ մեծամեծ վարդեր, խորդենիներ (շիւշ), կարմիր շահօքրամներ, մեծ ու տարբեր իւր բոլոր տեսակները՝ որոյ վրայ այնքան շատ խօսուիլը լսած էր : Ծառոց մէջէն կը տեսնուէր մարդագետին մը ուր դնդակներ կը նետուէին

ասդիէն անդիէն ուռկանէ շրջապատի մը մէջ :

Գոհար կանգ առաւ շրջանակաձեւ բուրաստանի մը առջեւ և մեղմիւ վար դրաւ Գեղնածաղիկը . սկսաւ գալարեաց մէջ անոր համար տեղ մը փորել իւր գործիքով : Շուտ մը լմնցաւ այս գործը և Գեղնածաղիկը , վերջապէս ինքզինքը վայելչապէս տեղաւորուած գտաւ մեծ ընդարձակ աշխարհին մէջ :

(Շարունակելի)
ԱՐՄԵՆՈՅԵ

ՀԱՒԱՔԱՄՈՅԻ ԵՒ ԶԲՕՄԱՆՔ

Երբ մարդ իւր սիրածն չունի, պէտք է որ սիրէ իւր ունեցածն :

Մայր մը իւր զաւկին սրտին մէջ թափանցել կուտայ բարոյականն իւր արտասուաց և համբոյրներուն հետ :

Կոռնէիայի գոհարներն մօր մը աւանդէն թանկագին զարդերն են :

Մօր մը սիրան բնութեան գլուխ գործոյն է :

Մի գեղեցիկ կին՝ գեղեցիկ կին մը միայն կը ներկայացնէ , իսկ մտացի կինն շատ մը սիրուն կներ ի մի կը պատկերէ :

Կանանց համար իրաւունք ունենալու լաւագոյն միջոցն է քաղցրութիւն :

Շնորհն՝ գեղոյ արտաքին հոգին է :

Շնորհքը գեղեցկութեան նման չը մտնի . նա կեանք ունի , անդադար կը նորոգուի և երեսուն տարուան ամուսնութենէ մը վերջն իսկ՝ մի պարկեշտ կին հաճոյ կը լինի իւր ամուսնոյն իւր շնորհալի վարմունքով ինչպէս իւր ամուսնութեան առաջին օրն :

Կանանց նկատմամբ ակնածութիւնն՝

չափն է մի ազգի ընկերական կենաց մէջ ըրած յառաջագիմութեան :

Տգէտներն կանանց դաստիարակութեան բնածին թշնամիներն են :

Կին մը մէկ կերպով գեղեցիկ կբռնայ լինել , բայց սիրուն կրնայ լինիլ հազար կերպով :

Ոչ թէ բաւերու գիտութիւնը պէտք է սովորիլ այլ կենաց գիտութիւնը :

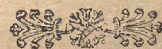
Պիտի գայ մի օր՝ յորում ամեն գիտութիւնք , իրրեւ կիցք քառուղոյ պիտի միանան այն մեծ գծին՝ որ կ'իջնէ յԱստուծոյ ի մարդիկ և ի մարդոյն կեղծեալ առ Աստուծոյ :

Միտքն ալ , նման ստամոքսին , իւր անմարսողութիւններն ունի :

Կանայք ողորմաւորութեան հանճարն ունին . արք միմիայն իրենց ոսկին կուտան , իսկ կինն իւր սիրտն ալ կը միացնէ ոսկոյն հետ : Բարի կնոջ մը ձեռք գտնուած միակ լիբան՝ աւելի շատ ազգասներ կ'ըստովէ , քան թէ մի այլ մարդու ձեռք գտնուած երեսուն մէծ ծիտն : Այսպէս իգական ողորմաւորութիւնը կը նորոգէ ամեն օր հացերու բաղմապատկութեան հրաշքն :

Պատուեցէք կներն . նոքա երկնային վարդեր կը սերմանեն կենաց ճամբուն վերայ . նոքա կը կողմեն սիրոյ բարեբաստիկ հանգոյցներն և շնորհաց պատկառոտ քօղին ներքեւ կը սնուցանեն , սուրբ սրտով , անմահ ծաղիկն ազնիւ զգացմանց :

ՄԱԿՈՒՆԷ

ԽՄԲԱԳԻՐ . - Սիմոն Գաբամաճեան
ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ . - Սրամ Աշճեան

ՏՊԱԳՐԵԱՆ, ՀՐԱՄԱՆԱԻ ՄԷԱՐԻՖԻ